

Utvalgsforslag om nordisk sikkerhetspolitikk i et langsiktig miljø- og klimapolitisk perspektiv

1. Utvalgets forslag

Miljø- og naturressursutvalget foreslår at

Nordisk råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

at det utarbeides en utredning om hvordan stabiliteten i Nordens nærområder vil kunne bli påvirket av en fire graders høyere global gjennomsnittstemperatur, samt mulige konsekvenser for migrasjon i Norden

at det kartlegges hvordan levevilkår og sivil sikkerhet for Nordens befolkning vil kunne bli påvirket av fire graders høyere global gjennomsnittstemperatur, og om behovet for å styrke beredskapskapasiteten og evnen til å tilpasse de nordiske samfunn til de kommende klimatiske forhold

at beredskapssamarbeidet i Norden styrkes, for eksempel ved å etablere en nordisk katastrofeenhet i linje med forslaget i Stoltenberg-rapporten

Miljø- og naturressursutvalget foreslår at

Nordisk råd rekommanderer Nordisk ministerråd

at det utarbeides et forslag til global handlingsplan om hvordan oppsamlingen av CO₂ i atmosfæren kan holdes under eller stabiliseres ved 450 p.p.m

2. Bakgrunn

Innenfor FN står miljøpolitikk høyt på dagsorden og den vurderes å ha en meget tett forbindelse med sikkerhets- og fredspolitik sett i et globalt perspektiv. FN vurderer at siden 1990 har minst 17 større konflikter i verden oppstått pga. konflikter om ressurser, og de siste 60 år har minst 40 % av konflikter mellom stater forbindelse til utnyttelse av naturressurser¹. Miljøpolitikk er høyt på den nordiske utenrikspolitiske agenda både med tilknytning til FN og regionale samarbeidsorganer som Arktisk råd. De nordiske land er relativt store aktører i u-hjelp, og innenfor det området er det voksende fokus på bæredyktighet, klimavennlig energipolitikk og tilpasninger til nye klimatiske forhold. Et eksempel på dette er det fokus som Nordisk utviklingsfond (NDF) har på klimatiltak i lavinntekt land, noe som Nordisk råd har bidratt til.

En rapport fra UNEP², FNs miljøprogram, i 2012, som analyserer oppfølgingen av flere en 500 internasjonale miljøavtaler, viser manglete resultater. Rapporten varsler at hvis ikke det skjer en hurtig endring er det stor risiko for irreversible endringer i mange av jordens livsviktige funksjoner. En respektert NGO «*Global Foot Print Network*», hevder at menneskene i dag utnytter ressurser som overskrider jordens naturlige kapasitet med 50 %, og at det vil kunne stige til 100 % i 2030³. Hvis dette stemmer, er det kun tale om tid innen et voksende antall livsviktige økosystemer kollapser.

Det har tatt menneskene tid å realisere at menneskelig aktivitet kan ha globale konsekvenser for de økosystemtjenester som jorden forsyner. Aksjon eller inaktivitet i en del av verden kan medføre til nød i en annen del av verden. Regionalt og globalt samarbeid er derfor viktigere en før, for ikke å si livsviktig⁴.

I en rapport fra Verdensbanken⁵ finnes en vurdering av de menneskeskapt klimaendringer, som konkluderer at uten ytterligere tiltak vil gjennomsnittstemperaturen på jorden stige med tre grader fram til 2100, og at risikoen for at den vil stige med fire grader innen 2100 er 20 %, og med havnivåstigninger på minst én meter.

Temperaturen samt havoverflaten vil fortsette med å stige etter 2100 hvis det ikke skjer en større endring i bærekraftig retning. Konsekvensen for levevilkår på jorden er usikre, men det er risiko for en betydelig forverring av levevilkårene, og i verste fall kollaps for flere av dagens samfunn og omfattende migrasjon fra de land, som blir verst ramt av klimaendringen⁶.

Det blir neppe tale om at klima- og miljøutfordringene alene utløser krig. Men de forutsatte endringer vil forsterke de problemer som man kjenner i dag, og som alt for ofte fører til voldelige krig. De vil også kunne skape noen endringer i Nordens nærområder, som vil bidra til mindre stabilitet og nye sikkerhetstrusler. De nordiske lands fremtidige sikkerhet, inklusive matforsyningsikkerhet og nordiske medborgeres hverdagslige utfordring-

¹ Source: From Conflict to Peace building, The Role of Natural Resources and the Environment, UNEP 2009.

² GEO5, Global Environmental Outlook, UNEP. June 2012.

³ http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/world_footprint/

⁴ Dette er velbekrevet i Gudmund Herness bok "Hot-Topic – Cold Comfort, Climate Change and Attitude Change, NordForsk 2012.

⁵ 4⁰ Turn Down the Heat, Why a 4⁰ Warmer World must be Avoided, November 2012.

⁶ Migrasjonsutfordringen er beskrevet i rapport fra FNs migrasjonsorganisasjon i 2008 "Migration and Climate Change". Rapporten beskriver bl.a. pessimistiske framskrivninger som viser 160 millioner klimaflytninger i 2050 og 420 millioner i 2100.

er, kan derfor i vesentlig grad bli mer påvirket av globale miljøutfordringer og klimaendringer.

Tradisjonelt fokuser sikkerhetspolitikken på forholdsregler og tiltak, som en stat kan bruke for å hindre politisk og militært press, som kan true suverenitet og handlingsfrihet. Videre, har bevaring av den sivile sikkerhet vært fokusert på kriminalitet og beskyttelse av livsviktig infrastruktur og forsyningskanaler. Den voksende globale klima- og miljøtrussel og konsekvensene dette vil ha for fred, aktualiserer spørsmålet om sikkerhetspolitikken i Norden også i fremtiden skal vurderes i et klima- og miljøperspektiv. Spørsmålet har vært oppe til diskusjon de senere år i flere nasjonale og internasjonale fora⁷. Tilsynelatende har diskusjonen ennå ikke hatt konsekvenser for utformingen av sikkerhetspolitikken.

Nordisk råd har i Rek. 18/2010/miljø om nordisk jord- og skogsbrukspolitikk (A 1483/miljø) satt fokus på forskning om hvilken effekt klimaendringene vil kunne ha på nordisk jord- og skogbruk samt fiskeri. Det arbeides med dette. Ifølge en meddelelse fra Nordisk ministerråd er man ved å bygge opp en kunnskapsbase om hva som kreves innenfor primærnæringene for å sikre en levedyktig fødevareresektor i Norden i en fremtid med varmere klima.

3. Utvalgets synspunkter

Miljø- og naturressursutvalget er av den oppfatning at de globale miljø- og klimautfordringer i fremtiden vil kunne ha meget negative påvirkning på sikkerhet i Norden. Utfordringene preger allerede i dag Nordens utenrikspolitiske agenda. Men den har tilsynelatende i mindre grad vært trukket inn i den sikkerhetspolitiske agenda.

Den overhengende miljø- og klimatrussel er globale utfordringer, som kun kan løses ved bredt internasjonalt samarbeid. Dessverre har den nødvendige globale oppbakking til tiltak ikke vært tilstrekkelig, noe som både bekreftes av sluttdokumentet fra Rio + 20 og de nasjonale innspill om tiltak innenfor klimakonvensjonen⁸. Det er vedtatt på COP17 i FNs klimakonvensjon, at det senest 2015 skal foreligge en avtale med utslippsmål for 2020. Det er dog fortsatt uklart hva dette vil føre til. På COP 18 i Doha er det besluttet å videreføre Kyotoprotokollen fra 2013 til 2020. Den nye avtale omfatter kun 39 i-land, som står for ca. 15 % av de globale utslipp. Noen land som var med i Kyotoavtalen 2008-2012, som Russland, Japan, New Zealand og Canada valgte ikke å bli underlagt den nye avtale. Ifølge Det internasjonale energiagentur bør de årlige globale utslipp av CO₂ vende fra vekst til nedgang innenfor de neste fem år, hvis man skal unngå at temperaturen stiger med mer en to grader. Utvalget mener at utsiktene til at dette kan oppnås ikke er gode, og derfor er det en overhengende risiko for at farlige og omfattende klimaendringer er i vente de neste årtier.

⁷ Se til eksempel rapport fra EU Kommisjonen, mars 2008, «*Climate Change and International Security*»

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/99387.pdf

og forslag i Folketinget i Danmark "Forslag til vedtagelse V 5 Om sikkerhedspolitik og klimaendringer» <http://www.ft.dk/samling/20091/vedtagelse/V5/index.htm>

⁸ Det er tale om «national pledges» som ble vedtatt på COP15 i København (Copenhagen Accord). Organisasjonen «*Climate Action Tracker*» (<http://www.climateactiontracker.org/>) innsamler og analyser nasjonale bud om klimatilak og laver over oversikt om hvor godt disse er i linje med de overordnede mål som det er enighet om. Videre vurderes om de nasjonale mål er realistiske i forhold de bebudede nasjonale tiltak. Av hjemmeside fremgår bl.a. at med utgangspunkt i foreliggende «national pledges» kan det forventes en oppvarming på mellom 3 og 4 grader i løpet av dette århundret.

Rapport fra Verdensbanken viser at en temperaturstigning på fire grader med 20 % sannsynlighet kan være en realitet i løpet av de neste 90 år. Konsekvensen kan det kun spås om. I lys av konsekvenser av klimaendringene inntil nå er det grunn til å frykte det verste. Voksende tilfeller med ekstreme værforhold, som orkanen *Sandy* i oktober 2012 på østkysten i USA, skybrudd i København i juli 2011⁹, tørke i USA i 2012 og i Russland i 2011 er eksempler på at klimaendringene allerede i dag er en stor økonomisk og sosial belastning i industrialiserte land. Konsekvensene i flere u-land er mer alvorlige med tørke, matmangel og migrasjon som følge. Frekvensen av ekstreme vær fenomener ventes å øke i takt med den menneskeskapte oppvarmingen av kloden, og forutsetninger for matvareproduksjonen og bosetning vil bli forverret, og i visse områder total ødelagt.

Nordisk Råd

A 1585/miljø

Fremlagt av:
Miljø- og naturressursutvalget

J.nr. 12-00322-6

Ekstreme værforhold og naturkatastrofer ventes i voksende grad å påvirke hverdagen hos jordens befolkning, også i Norden. Matvareproduksjon kan bli påvirket og vannforsyningen ødelagt. De lavtliggende og varme områder vil bli mest berørt med voksende migrasjon som følge. I Norden kan produksjonsforholdene for jordbruket bli forbedret, mens forholdene blir forverret i mange andre deler av verden. Derfor er det viktig å ta vare på matvareproduksjonen og bevare jordbruksmarken.

Hyppigere ekstreme værforhold stiller krav til katastrofeberedskap i Norden. Styrking av beredskapskapasiteten krever finansiering fra budsjetter som er under press. Det er derfor grunn til å se på om det nåværende samarbeidet mellom de nasjonale beredskapsenheter bør styrkes og undersøke om det finnes kostnadseffektive løsninger ved å videreutvikle samarbeidet¹⁰. Dette er i linje med forslag otte i Stoltenberg-rapporten¹¹ om en nordisk katastrofeenhet som styrker og kompletterer dagens nasjonale beredskap.

Klimapolitikken har vært høyt på Nordisk råds agenda de seneste årene, og i global sammenheng er de nordiske land blant dem som setter seg de mest ambisiøse mål på klimaområdet. Rapporten fra Verdensbanken og UNEP i år viser at Verden fortsatt er på feil spor til tross for at det er gått 20 år side FNs klimakonvensjon ble vedtatt i Rio de Janeiro. Spørsmålet er om Norden kan gjøre mer for å flytte utviklingen til et mer holdbart spor. Videre om de nordiske land har behov for å revurdere sin egen beredskaps- og sikkerhetspolitikk og styrke samarbeidet herom.

Utvalget mener at situasjonen er så alvorlig at det er påkrevet at de nordiske land sammen vurderer hvordan beredskapskapasitet og sikkerhetspolitikken kan tilpasses til en situasjon hvor fire graders oppvarming innen utgangen av dette århundret er en realitet.

I kjølvannet på at klimakonferansen i København i 2009 (COP15) ikke ga de resultater som det ble skapt forventninger om, har klimaarbeidet fått mindre politisk oppmerksomhet. Det er behov for å endre på dette. Ved å utvikle en konkret handlingsplan for den globale klimaagenda, vil Norden kunne bidra til å flytte den globale dialog fra generell retorikk om ansvar og suverenitet til å dreie seg mer om konkrete handlinger for å oppnå to-grader målet. Et eventuelt forslag om handlingsplan bør ta utgangspunkt i de vedtak som er tatt under FNs klimakonvensjon. Den bør også inkludere ideer om byrde- og arbeidsfordeling mellom de land som er underlagt FNs klimakonvensjon, med den risiko at det vil kunne oppfattes som en provokasjon. Handlingsplanen kunne utarbeides og fremlegges av Nordisk mi-

⁹ Forsikringssekskapenes anslått kostnader er over seks milliarder danske kroner.

¹⁰ Samarbeidet mellom de nordiske redningstjenester er i dag basert på den såkalte Nordred-avtale, se: <http://www.nordred.org>

¹¹ Rapporten «Nordisk samarbeid om utenriks- og sikkerhetspolitikk», Thorvald Stoltenberg, februar 2009.

nisterråd, eller en nordisk eller bredere internasjonal «Think Tank», som ministerrådet kan opprette til dette formål.

Nordisk Råd

4. Konklusjon

På bakgrunn av ovenstående foreslår Miljø- og naturressursutvalget at

Nordisk råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

at det utarbeides en utredning om hvordan stabiliteten i Nordens nærområder vil kunne bli påvirket av en fire graders høyere global gjennomsnittstemperatur, samt mulige konsekvenser for migrasjon i Norden

at det kartlegges hvordan levevilkår og sivil sikkerhet for Nordens befolkning vil kunne bli påvirket av fire graders høyere global gjennomsnittstemperatur, og om behovet for å styrke beredskapskapasiteten og evnen til å tilpasse de nordiske samfunn til de kommende klimatiske forhold

at beredskapssamarbeidet i Norden styrkes, for eksempel ved å etablere en nordisk katastrofeenhet i linje med forslaget i Stoltenberg-rapporten

På bakgrunn av ovenstående foreslår Miljø- og naturressursutvalget at

Nordisk råd rekommanderer Nordisk ministerråd

at det utarbeides et forslag til global handlingsplan om hvordan oppsamlingen av CO₂ i atmosfæren kan holdes under eller stabiliseres ved 450 p.p.m.¹²

Stockholm, 10. april 2013

Anders Eriksson (ÅF)

Ann-Kristine Johansson (S), formann

Christina Gestrin (sv)

Christer Winbäck (FP)

Eila Tiainen (vänst)

Lauri Heikkilä (saf)

Oskar J. Grimstad (FrP)

Stefan Capland (M)

Thomas Danielsen (V)

Tore Hagebakken (A)

Margareta Larsson (SD) reserverte seg mot annen at-sats.

¹² Innen FNs klimakonvensjon er det enighet om at oppnå målet om ikke mer en to graders høyere gjennomsnitts temperatur på jorden og det antas å kunne oppnås med rimelig sannsynlighet hvis oppsamlingen av CO₂ i atmosfæren ikke overstige 450 partikler per million. Fra før industriellerevolusjon frem til i dag har konsentrasjonen av CO₂ vokset fra 280 p.p.m. til knapt 400 p.p.m., og den vokser om en til to % årlig. Den vil derfor kunne være på 450 p.p.m. innen for de neste 10 år uten særlige tiltak fra verdens samfunnets side.

A 1585/miljø

Fremlagt av:

Miljø- og naturressursutvalget

J.nr. 12-00322-6